

วารสารธรรมเพื่อชีวิต

JOURNAL OF DHAMMA FOR LIFE

ISSN: 2822-048X

<https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

Original Research Article

Promote Students' Learning Skills with Three Wisdoms: Case Study of Students in Sathing Phra District, Songkhla Province

ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3:
กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

Phra Adisak Vihitoo Chaisongkram^{1*} & Phrametheevachirapirat²

พระอดิศักดิ์ วิชิโต ชัยสงคราม^{1*} และ พระเมธีวชิราภรณ์²

ARTICLE INFO

Name of Author &
Corresponding Author: *

1. Phra Adisak Vihitoo
Chaisongkram*

พระอดิศักดิ์ วิชิโต ชัยสงคราม*
Mahamakut Buddhist University,
Thailand.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Email: mariochaisongkram101@gmail.com

2. Phrametheevachirapirat

พระเมธีวชิราภรณ์
Mahamakut Buddhist University,
Thailand.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Email: phraborommatat@gmail.com

คำสำคัญ:

ส่งเสริมทักษะ, การเรียนรู้, นักเรียน, หลักปัญญา 3

Keywords:

Promoting Skills, Learning, Students, The
Threefold Wisdom

Article history:

Received: 30/05/2025

Revised: 12/09/2025

Accepted: 13/10/2025

Available online: 25/12/2025

How to Cite:

Chaisongkram, P.A.V. &
Phrametheevachirapirat. (2026). Promote
Students' Learning Skills with Three
Wisdoms: Case Study of Students in Sathing
Phra District, Songkhla Province. *Journal
Dhamma for Life*, 32(1), 229-244.

ABSTRACT

This thesis has the following objectives: 1) To study the Threefold Wisdom (Punya 3) in Theravada Buddhism. 2) To study the learning skills of students in schools located in Sathing Phra District, Songkhla Province. 3) To promote the learning skills of students in schools located in Sathing Phra District, Songkhla Province using the Threefold Wisdom as a framework. This study employed a mixed-methods research design. The quantitative research involved high school students (upper secondary level) in Sathing Phra District, Songkhla Province, during the academic year 2025. The sample size was determined using Krejcie and Morgan's table, resulting in 196 participants from a population of 407 students. The qualitative research involved in-depth interviews with 10 experts (monks and lay scholars).

The research findings revealed that 1) Students' opinions regarding the promotion of learning skills using the Threefold Wisdom were, overall, at the highest level. When considering each aspect individually, it was found that Cintāmaya-paññā (wisdom through reflection) had the highest mean score, followed by Bhāvanāmaya-paññā (wisdom through development/practice), while Sutamaya-paññā (wisdom through hearing) had the lowest mean score. 2) The design of activities to promote learning skills in schools in Sathing Phra District was found to be consistent with Bloom's Taxonomy. The focus was on systematically developing all six domains of cognitive skills, including enhancing memory through the use of diverse media, fostering understanding through discussions and self-summarization, applying knowledge in real-life situations via simulated activities, and developing analytical skills through open-ended questioning. Furthermore, schools encouraged the synthesis of knowledge from multiple sources through integrated project-based learning and cultivated evaluative

ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย
Thai Journal Citation Index Centre

<https://so08.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

thinking grounded in moral and ethical reasoning. Students engaged in real-world projects such as reducing plastic waste and producing bio-fermented liquids. They also participated in debate forums and Dhamma discussion activities, which enhanced their critical thinking skills and moral reasoning. This comprehensive approach helped students develop not only academic knowledge but also essential life skills, ethics, and the ability to live thoughtfully and wisely in contemporary society.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาหลักปัญญา 3 ในพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขต อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา 3) เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขต อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ด้วยหลักปัญญา 3 การศึกษานี้ได้ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขต อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ปีการศึกษา 2568 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 407 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตาราง Krejciec and Morgan ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 196 คน การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน ผลการศึกษาพบว่า 1) นักเรียนที่มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านจิตตามยปัญญา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านภาวนามยปัญญา ส่วนด้านสุตมยปัญญา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 2) การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในโรงเรียนอำเภอสังขละบุรีได้รับการออกแบบอย่างสอดคล้องกับแนวคิดของบลูม (Bloom's Taxonomy) โดยเน้นการพัฒนาพุทธิพิสัย 6 ด้านอย่างครบถ้วน ทั้งการเสริมความรู้ความจำด้วยสื่อหลากหลาย การสร้างความเข้าใจผ่านการอภิปรายและสรุปบทเรียน การนำความรู้ไปใช้จริงในกิจกรรมจำลองสถานการณ์ และการวิเคราะห์ข้อมูลผ่านการตั้งคำถามปลายเปิด นอกจากนี้ โรงเรียนยังส่งเสริมการสังเคราะห์ความรู้จากหลายแหล่งด้วยโครงการบูรณาการ และฝึกการประเมินค่าด้วยเหตุผลเชิงคุณธรรม นักเรียนได้ลงมือทำโครงการจริง เช่น การลดขยะพลาสติกและผลิตน้ำหมักชีวภาพ พร้อมทั้งเปิดเวทีอภิปรายและกิจกรรมธรรมะถกเถียง เพื่อเสริมทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และคุณธรรมควบคู่กัน กระบวนการเหล่านี้ช่วยให้นักเรียนพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะชีวิต และจริยธรรมที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันอย่างสมดุลและยั่งยืน

บทนำ

ในยุคที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากอิทธิพลของเทคโนโลยีและนวัตกรรม การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน หนึ่งในแนวคิดที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างเหมาะสมคือ "หลักปัญญา 3" ซึ่งประกอบด้วย "ปัญญาเชิงเหตุผล" (ปริยัติปัญญา) "ปัญญาเชิงปฏิบัติ" (ปฏิบัติปัญญา) และ "ปัญญาเชิงภาวนา" (ภาวนาปัญญา) (พระธรรมปิฎก, 2543) หลักปัญญา 3 เป็นแนวทางที่เน้นการเรียนรู้ทั้งในเชิงทฤษฎี การปฏิบัติ และการพัฒนาปัญญาภายใน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างนักเรียนให้มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ และปรับใช้ความรู้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุชาติ สุนทรเสถียร, 2561) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและมีประสิทธิภาพ หนึ่งในหลักการที่สามารถนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน คือ "หลักปัญญา 3" ซึ่งเป็นกระบวนการที่เน้นการฝึกฝนให้ผู้เรียนมีทักษะในการสังเคราะห์ข้อมูล การคิดอย่างมีวิจารณญาณ

และการประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริง การเรียนรู้เป็นการพัฒนาชีวิต ที่ทำให้ศักยภาพของบุคคลได้พัฒนาและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่ดีขึ้น และการเรียนรู้ถือเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษาที่ต้องเรียนรู้ทักษะหลายๆด้าน เพื่อเป็นฐานในการขับเคลื่อนตนเอง ครอบครัว และสังคมประเทศชาติให้เกิดความเจริญมั่นคงในอนาคต โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้อง เพื่อขัดเกลาชุมชนสังคมให้มีความดี ศักยภาพ ผ่านการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนให้มีความรู้ความสามารถพร้อมทักษะชีวิต ที่มีความคิดที่สร้างสรรค์ รู้เหตุ รู้ผล รู้จักพัฒนาตน ทำเป็น แก้ปัญหาได้ ควบคู่กับหลักคุณธรรมและวิชาการ

ปัจจุบัน นักเรียนในประเทศไทยเผชิญกับความท้าทายมากมาย ทั้งจากการเรียนการสอนที่เน้นผลทดสอบ การแข่งขันในระบบการศึกษา จนทำให้เกิดภาวะความเครียดนำไปสู่ปัญหาภัยเงียบให้กับนักเรียน ส่งผลให้ปัจจุบันนักเรียนเกิดปัญหาภาวะสมาธิสั้นมากขึ้น ยังส่งผลกระทบต่อให้นักเรียนขาดทักษะการปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน และสังคมรอบข้าง จนเกิดเป็นปัญหา อีกทั้งสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงด้วยเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้โลกมีการพัฒนาด้านวัตถุไปมากกว่าการพัฒนาจิตใจ นอกจากนี้ก็ยังมีบริบทของพื้นที่ ที่มีความแตกต่างกันระหว่างพื้นที่ของชนบทที่การศึกษาอาจไม่เท่าเทียมกับพื้นที่เมืองทำให้ได้รับทรัพยากรทางการศึกษาที่จำกัด ทำให้การเรียนรู้ของนักเรียนยังไม่ได้ผลลัพธ์ตามที่คาดหวัง ทั้งนี้ปัจจุบันปัญหาเพิ่มความเสี่ยงทวีคูณมากขึ้น เนื่องจากการเรียนรู้ของนักเรียนในทางปฏิบัติยังขาดด้านคุณธรรมจริยธรรม การบูรณาการหลักปัญญา 3 เข้ากับการศึกษา ช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ได้อย่างสมดุล ทั้งด้านการใช้เหตุผล การฝึกปฏิบัติจริง และการเสริมสร้างปัญญาผ่านการสะท้อนคิดและเจริญสติ ซึ่งสามารถนำไปสู่การเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและยั่งยืนมากขึ้น (ไพศาล วิสาโล, 2562) ดังนั้น การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนผ่านหลักปัญญา 3 จึงเป็นแนวทางสำคัญที่ควรได้รับการพัฒนาและนำไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ

แม้ว่าหลักปัญญา 3 จะเป็นแนวทางที่สามารถช่วยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างสมดุล แต่การนำหลักการดังกล่าวมาใช้ในการศึกษาไทยยังคงมีข้อจำกัดหลายประการ ประการแรก การเรียนการสอนในปัจจุบันมักเน้นไปที่การท่องจำและการสอบวัดผลมากกว่าการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และปฏิบัติจริง (จุฬา จรรยา, 2563) ส่งผลให้นักเรียนขาดโอกาสในการฝึกฝนปัญญาเชิงปฏิบัติและภาวนา ประการที่สอง ครูและผู้สอนจำนวนมากยังขาดแนวทางที่เป็นระบบในการบูรณาการหลักปัญญา 3 เข้ากับกระบวนการเรียนการสอน ส่งผลให้การเรียนรู้ของนักเรียนไม่สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ (ไพศาล วิสาโล, 2562) ดังนั้น การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนผ่านหลักปัญญา 3 จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการศึกษาและพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบททางการศึกษาในปัจจุบัน การนำหลักปัญญา 3 มาใช้ในการเรียนรู้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการจัดการกับความเครียดและปัญหาต่างๆ แต่ยังช่วยส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจที่ดีในทุกสถานการณ์ นำมาใช้ในสถานการณ์ที่ต้องเผชิญกับความเครียดในการเรียนการสอนและช่วยแก้ปัญหาขาดทักษะการปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนๆและคนรอบข้าง สิ่งเหล่านี้เป็นเหตุปัจจัยสำคัญในการที่จะส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างเร่งด่วน ที่นักเรียนจำเป็นต้องมีการส่งเสริมอย่างยั่งยืนกับสังคมในยุคปัจจุบัน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้มาปรับใช้กับนักเรียนของระดับชั้นมัธยมศึกษาในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยที่ได้คาดว่าจะสามารถนำมาใช้พัฒนานักเรียน ครูอาจารย์ ผู้ปกครอง และรวมถึงสังคมประเทศชาติ ในการเตรียมความพร้อมให้นักเรียนสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกอนาคตได้อย่างมั่นคง ผ่านการเรียนรู้ทักษะที่สำคัญทั้งในด้านวิชาการและคุณธรรม ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนและพัฒนานักเรียนได้ ซึ่งจะเป็นผลให้เกิดประสิทธิภาพไปเป็นแนวทางการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อให้ดำเนินชีวิต ได้อย่างมีคุณภาพเหมาะสมต่อไป

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหลักปัญญา 3 ในพุทธศาสนาเถรวาท

หลักปัญญา 3 (Threefold Wisdom) เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาเถรวาท อธิบายกระบวนการเกิดปัญญาของมนุษย์อย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องจากการรับรู้ข้อมูล การคิดวิเคราะห์ ไปจนถึงการลงมือปฏิบัติจริง (พระธรรมปิฎก, 2543)

สุตมยปัญญา หมายถึง ปัญญาที่เกิดจากการฟัง การศึกษาเล่าเรียน หรือการรับข้อมูลจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ถือเป็นฐานสำคัญของการเรียนรู้ เนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นของการสะสมองค์ความรู้และประสบการณ์ทางปัญญา การเรียนรู้ในระดับนี้ช่วยให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐาน และสามารถจดจำเนื้อหาได้อย่างเป็นระบบ

จินตามยปัญญา หมายถึง ปัญญาที่เกิดจากการคิดพิจารณา ไตร่ตรอง วิเคราะห์ และเชื่อมโยงความรู้ เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนใช้เหตุผลและวิจารณ์ญาณในการทำความเข้าใจเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง การพัฒนาจินตามยปัญญาช่วยส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม และการสังเคราะห์องค์ความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ภาวนามยปัญญา หมายถึง ปัญญาที่เกิดจากการฝึกฝนหรือการลงมือปฏิบัติจริง ทั้งในเชิงพฤติกรรมและจิตใจ เป็นปัญญาที่นำความรู้และความคิดไปใช้ในชีวิตจริง พร้อมทั้งสะท้อนคิดและปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาภาวนามยปัญญามีบทบาทสำคัญในการสร้างทักษะชีวิต สมาธิ ความรับผิดชอบ และคุณธรรมของผู้เรียน

จากแนวคิดดังกล่าว หลักปัญญา 3 จึงเป็นกรอบการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด และการปฏิบัติ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนในระบบการศึกษาได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน

ทักษะการเรียนรู้เป็นความสามารถของผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ ทำความเข้าใจ ประยุกต์ใช้ วิเคราะห์ และประเมินข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ นักวิชาการด้านการศึกษาเห็นพ้องกันว่า การเรียนรู้ในยุคปัจจุบันไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการท่องจำเนื้อหา แต่ควรมุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการคิดและการนำความรู้ไปใช้จริง

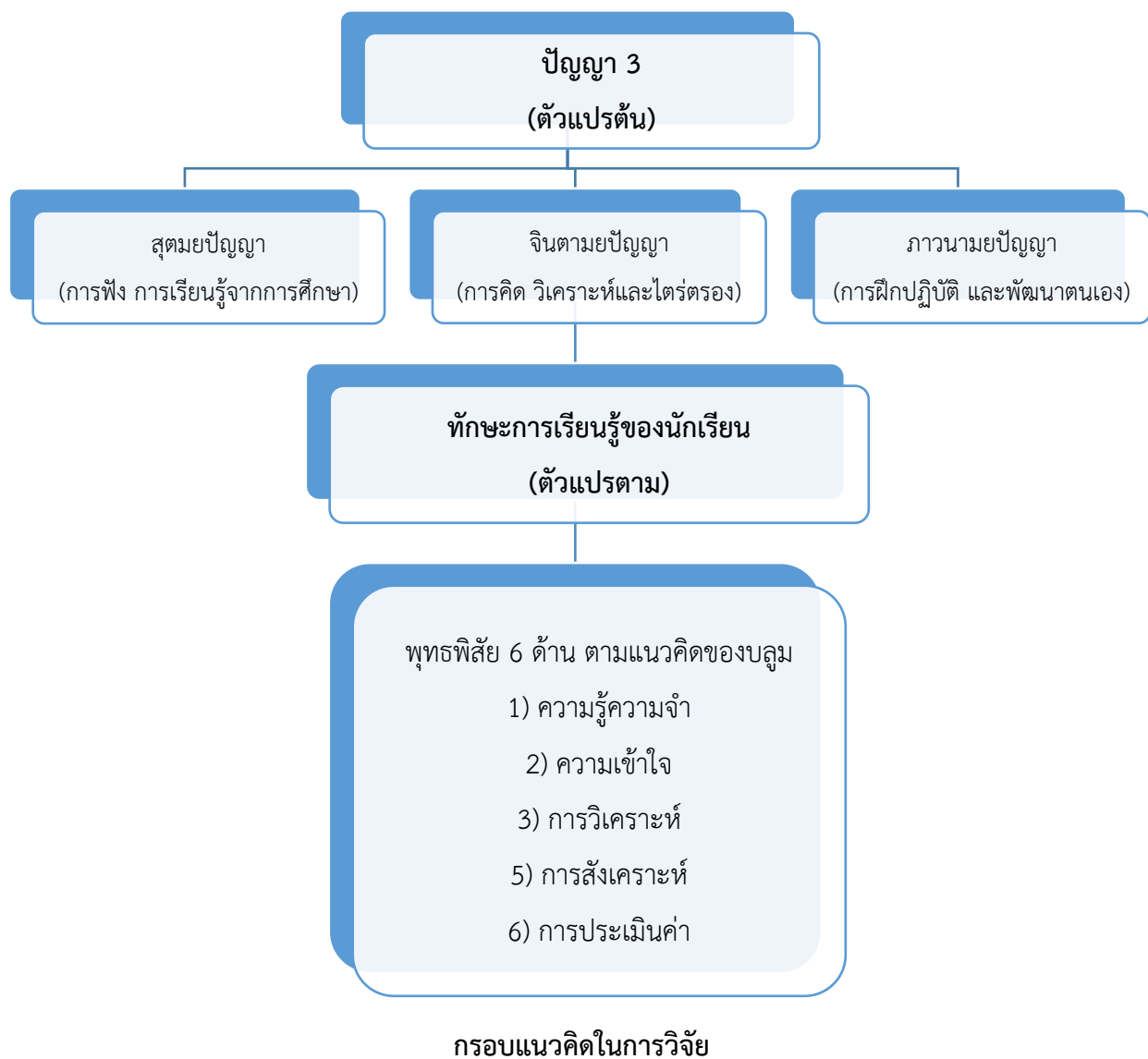
แนวคิดพุทธิพิสัย 6 ด้านตามทฤษฎีของบลูม (Bloom's Taxonomy of Cognitive Domain) ประกอบด้วย ความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า เป็นกรอบแนวคิดที่อธิบายระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นลำดับขั้น ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาปัญญาตามหลักปัญญา 3 อย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ สุตมยปัญญาสัมพันธ์กับระดับความรู้ความจำและความเข้าใจ จินตามยปัญญาสัมพันธ์กับการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ และภาวนามยปัญญาสัมพันธ์กับการนำไปใช้และการประเมินค่า

การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนจึงควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการฟัง การคิด และการลงมือปฏิบัติจริง ผ่านกิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับบริบทชีวิต เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและยั่งยืน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า งานวิจัยจำนวนมากให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการคิดและการปฏิบัติเป็นฐาน งานวิจัยด้านพุทธปัญญาชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการหลักธรรมเข้ากับการจัดการเรียนรู้สามารถส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การมีสมาธิ และคุณธรรมของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ งานวิจัยด้านการศึกษาศูนย์ใหม่ยังพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วม การอภิปราย การทำโครงงาน และการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง ช่วยยกระดับทักษะการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยหลักปัญญา 3 ในการวิจัยฉบับนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาหลักปัญญา 3 ในพุทธศาสนาเถรวาท
- 2) เพื่อศึกษาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
- 3) เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้วยหลัก

ปัญญา 3

ศูนย์พัฒนาระบบงานวิจัย
Thai Journal Citation Index Centre

<https://so08.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับ 1) การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียน 2) สุตมยปัญญา คือ ปัญญาหรือความรู้ที่เกิดจากการศึกษาเล่าเรียน 3) จินตามยปัญญา คือ ปัญญาหรือความรู้ อันเกิดจากการคิดวิเคราะห์ 4) ภาวนามยปัญญา คือ ปัญญาหรือความรู้อันเกิดจากฝึกฝน หรือลงมือปฏิบัติ

ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยมีทั้งหมด 2 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนสทิงพระวิทยา 2) โรงเรียนสทิงพระชนูปถัมภ์ ซึ่งในปีการศึกษา 2567 มีจำนวน 407 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล. 2567)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ในปีการศึกษา 2567 จำนวน 196 คน ได้มาโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง เทียบหากลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970, หน้า 607–610) จากนั้นใช้การสุ่ม แบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สัมภาษณ์แบบเจาะจงตัวแทนผู้บริหาร ตัวแทนครู ตัวแทนพระสอนศีลธรรม ของนักเรียนโรงเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา จำนวน 10 รูป/คน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีการดำเนินการจัดทำเครื่องมือ เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ระหว่างเดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2567 – มีนาคม พ.ศ.2568

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้ารวบรวมจากข้อมูลจากหนังสือ ตำราเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสร้างเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการสร้างเครื่องมือ

1. ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารจากข้อมูล ได้แก่ หนังสือตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เหมาะสม สอดคล้องและเกี่ยวข้องกับส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีสถิตศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ตามวัตถุประสงค์ ขอบเขตการวิจัย กรอบแนวคิด และนิยามศัพท์ที่สรุปจากการ ทบทวนวรรณกรรมนำมาสร้างแบบสอบถาม

2. ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิด และเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยนำมาใช้เป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถาม

3. ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ตามกรอบแนวคิด โดยสร้างแบบสอบถามเป็นลักษณะแบบปลายปิด

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของเครื่องมือ
2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) (พิสนุ พงศ์ศรี, 2550, หน้า 139)
3. ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้เกณฑ์การพิจารณา
4. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ ได้ตรวจสอบ และเสนอแนะ ซึ่งผ่านการหาค่า IOC แล้วนำมาปรับปรุง และนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อีกครั้งเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วนำไปทดลองใช้ 30 ชุด โดยผ่านกระบวนการการหาความ เชื่อมั่นของเครื่องมือของแบบสอบถามทั้งฉบับตามรายละเอียด ดังนี้
 - 4.1. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีคุณลักษณะคล้ายกันกับกลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยนี้ได้ทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)
 - 4.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์นี้ไปจัดพิมพ์ และนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริงเพื่อการวิจัยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analyzed) ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยหาค่าสถิติพื้นฐานคือ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
2. วิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียน ในเขตอำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักปัญหา 3 โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
3. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนโดยใช้หลักปัญหา 3 จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูล จำนวน 10 ท่าน

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 แสดงจำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	86	43.90
หญิง	110	56.10
รวม	196	100.00

จากตารางที่ 1. พบว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง มีจำนวนทั้งสิ้น 110 คน คิดเป็นร้อยละ 56.10 และเป็นเพศชาย มีจำนวนทั้งสิ้น 86 คน คิดเป็นร้อยละ 43.90 น้อยที่สุด

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับชั้น

ระดับชั้น	จำนวน	ร้อยละ
มัธยมศึกษาปีที่ 4	64	32.70
มัธยมศึกษาปีที่ 5	69	35.20
มัธยมศึกษาปีที่ 6	63	32.10
รวม	196	100.00

จากตารางที่ 2. พบว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีจำนวนทั้งสิ้น 69 คน คิดเป็นร้อยละ 35.20 รองลงมา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีจำนวนทั้งสิ้น 64 คน คิดเป็นร้อยละ 32.70 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนทั้งสิ้น 63 คน คิดเป็นร้อยละ 32.10

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเกรดเฉลี่ย

เกรดเฉลี่ย	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 2.00	57	29.10
มากกว่า 2.00	72	36.70
3.00 ขึ้นไป	67	34.20
รวม	196	100.00

จากตารางที่ 3. พบว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีเกรดเฉลี่ยมากกว่า 2.00 มีจำนวนทั้งสิ้น 72 คน คิดเป็นร้อยละ 36.70 รองลงมา มีเกรดเฉลี่ย 3.00 ขึ้นไป มีจำนวนทั้งสิ้น 67 คน คิดเป็นร้อยละ 34.20 และมีเกรดเฉลี่ยน้อยกว่า 2.00 มีจำนวนทั้งสิ้น 57 คน คิดเป็นร้อยละ 29.10

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลัก
ปัญหา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วย
หลักปัญหา 3: กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

(n = 196)

การบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหารธรรมของ		ระดับการบริหารงาน		
ผู้บริหารสถานศึกษา		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านสุตมยปัญญา		3.96	0.28	มาก
2. ด้านจินตมยปัญญา		3.98	0.25	มาก
3. ด้านภาวนามยปัญญา		3.97	0.26	มาก
รวม		3.97	0.16	มาก

จากตารางที่ 4. พบว่า นักเรียนที่มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลัก
ปัญหา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.16)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านจินตตามยปัญญา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.98$, $S.D. = 0.25$) รองลงมา คือ ด้านภาวนามยปัญญา ($\bar{X} = 3.97$, $S.D. = 0.26$) ส่วนด้านสุตมยปัญญา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.96$, $S.D. = 0.28$) ตามลำดับ

ผลการศึกษาการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขตอำเภอสติงพระจังหวัดสงขลา ด้วยพุทธิพิสัย 6 ด้านตามแนวคิดของบลูม (Bloom's Taxonomy of Cognitive Domain) ดังนี้

1. ด้านความรู้ความจำ

วิธีการหรือกิจกรรมใดบ้างที่ช่วยให้นักเรียนสามารถจดจำเนื้อหาบทเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมให้นักเรียนจดจำเนื้อหาบทเรียนอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจในจิตนิสัยของผู้เรียนควบคู่ไปกับหลักพุทธธรรม ผมมักแนะนำให้ครูนำหลักการของ “การฟัง การคิด และการปฏิบัติ” มาใช้ในชั้นเรียน เริ่มจากการฟังหรือการรับรู้ข้อมูลอย่างตั้งใจ จากนั้นให้เวลานักเรียนไตร่ตรองหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน และสุดท้ายให้มีการทบทวนผ่านกิจกรรม เช่น การสวดมนต์แปล บทเรียนในรูปแบบกลอน หรือการเล่นบทบาทสมมติ เพื่อให้เกิดความจำที่ลึกซึ้ง ในเชิงพุทธธรรม เรียกว่า “ปัญญาที่เกิดจากการฟัง” (สุตมยปัญญา) ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ ผมเห็นว่าการสร้างความสงบในจิตใจผ่านการนั่งสมาธิก่อนเรียนเพียง 5 นาที จะช่วยให้นักเรียนมีสมาธิ และส่งผลต่อความจำในระยะยาวได้อย่างดีเยี่ยม อีกทั้งยังเสนอให้ครูใช้ตัวอย่างจากพระไตรปิฎกหรือชาดกประกอบการสอน จะทำให้นักเรียนมีชีวิตและน่าจดจำมากขึ้น (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการพุทธศาสนา)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การจดจำเนื้อหาไม่ใช่เรื่องของการท่องจำเพียงอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องของการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ดังนั้นโรงเรียนของเราจึงสนับสนุนให้ครูใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งสื่อดิจิทัล บอร์ดเกมการศึกษา และอินโฟกราฟิกประกอบการสอน โดยเฉพาะในวิชาสังคมและวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้เรายังจัดโครงการ “ห้องเรียนมีชีวิต” ซึ่งนักเรียนจะได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มย่อย ซึ่งจากการประเมินผลย้อนหลัง นักเรียนสามารถจดจำเนื้อหาได้ลึกและแม่นยำกว่าการเรียนในรูปแบบบรรยายล้วน ๆ เราเชื่อว่าความสนุกสนานและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญ โดยเฉพาะการใช้สื่อภาพเคลื่อนไหว หรือสื่อ VR (Virtual Reality) ในวิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ ก็ช่วยให้เด็กเห็นภาพ และจดจำข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน)

ด้านความเข้าใจ

แนวทางในการประเมินว่านักเรียน “เข้าใจ” เนื้อหา การประเมินความเข้าใจของนักเรียนในชั้นเรียนของผม ไม่ได้ใช้วิธีเดียวแต่ใช้หลายวิธีประกอบกันครับ เพราะนักเรียนแต่ละคนมีวิธีแสดงความเข้าใจไม่เหมือนกัน ผมมักเริ่มจากการสังเกตพฤติกรรมขณะเรียน เช่น การตั้งคำถาม การตอบคำถาม การแสดงความคิดเห็นระหว่างกิจกรรมกลุ่ม ถ้านักเรียนสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับชีวิตประจำวัน หรือสามารถให้เหตุผลในสิ่งที่ตนคิดได้นั้นแสดงถึงความเข้าใจ ผมยังให้นักเรียนเขียนสรุปความรู้ในรูปแบบที่ตนถนัด เช่น เขียน Mind Map เขียนเรียงความ หรือเขียนสคริปต์การแสดงละครสั้นเพื่อถ่ายทอดแนวคิดในบทเรียน บางครั้งผมจะจัดกิจกรรมจำลองสถานการณ์ เช่น การโต้วาที หรือการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน โดยให้นักเรียนเสนอแนวทางแก้ไขตามหลักธรรมที่เรียน สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงระดับความเข้าใจได้อย่างชัดเจนกว่าการทำข้อสอบแบบเดิม (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มครูผู้สอน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

สำหรับการประเมินความเข้าใจของนักเรียนประถม ผมใช้วิธีการที่เน้นการสื่อสารง่าย ๆ เช่น การถามนักเรียนให้เล่าเรื่องที่ตนเข้าใจจากชาดกหรือหลักธรรมที่สอนไป โดยให้เด็กเล่าเป็นภาษาของตนเอง หรือให้วาดภาพประกอบคำอธิบาย ซึ่งวิธีนี้จะช่วยให้เห็นว่าพวกเขาเข้าใจเนื้อหาเพียงใด ผมยังจัดกิจกรรม “ธรรมะเล่านิทาน” โดยให้นักเรียนสลับกันเล่าเรื่อง และตอบคำถามของเพื่อนในกลุ่ม เพื่อฝึกการฟัง การจับใจความ และการสื่อความเข้าใจ ผมยังใช้วิธีประเมินแบบไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุยระหว่างเดินเล่นรอบโรงเรียน หรือหลังสวดมนต์ตอนเช้า เพราะเด็กจะกล้าพูดมากกว่าเวลาอยู่หน้าชั้นเรียน ทั้งนี้ การประเมินของผมจะเน้นการสังเกตความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม เช่น ความมีเมตตา ความอดทน หรือความรับผิดชอบ เพราะสิ่งเหล่านี้คือผลจากความเข้าใจธรรมที่แท้จริง (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน)

ด้านการนำไปใช้

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงหรือสถานการณ์จำลองในการออกแบบกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง ผมมักเน้นกิจกรรมที่สะท้อน “ปัญญาเพื่อการดำรงชีวิต” โดยผสมผสานแนวคิดทางพุทธศาสนาเข้ากับสถานการณ์ร่วมสมัย ตัวอย่างเช่น การจัดเวิร์กช็อปเรื่อง “ธรรมะกับการใช้สื่อออนไลน์อย่างสร้างสรรค์” ซึ่งให้นักเรียนเรียนรู้หลักสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ จากอริยมรรค 8 แล้วเชื่อมโยงกับการใช้งานโซเชียลมีเดียอย่างมีคุณธรรม อีกกิจกรรมหนึ่งคือ “วิเคราะห์ปัญหาชีวิตจากหลักธรรม” โดยให้นักเรียนยกตัวอย่างปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในสังคม เช่น ปัญหาครอบครัว การเสพติด การรังแก แล้วลองใช้หลักธรรม เช่น เบญจศีล เบญจธรรม หรือพรหมวิหาร 4 มาช่วยวิเคราะห์และเสนอทางออก ซึ่งทำให้นักเรียนเห็นว่าหลักธรรมไม่ใช่เรื่องไกลตัวแต่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริง ผมเชื่อว่าการจัดกิจกรรมเชิงชีวิตเช่นนี้ ทำให้อธรรมกลายเป็นเครื่องมือที่มีชีวิต และปลูกฝังการคิดเป็นระบบแก่เยาวชนได้อย่างยั่งยืน (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการพุทธศาสนา)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การส่งเสริมให้ครูทุกกลุ่มสาระจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการประยุกต์ใช้ความรู้กับสถานการณ์จริง โรงเรียนของเรามีโครงการ “วิชาการสู่ชุมชน” ที่ให้นักเรียนแต่ละระดับชั้นคิดกิจกรรมที่สามารถใช้ความรู้จากบทเรียนไปแก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคม เช่น นักเรียนวิทยาศาสตร์ออกแบบปุ๋ยอินทรีย์จากขยะอินทรีย์ในโรงอาหาร หรือนักเรียนกลุ่มภาษาไทยจัดนิทรรศการส่งเสริมการอ่านโดยเชิญผู้ปกครองมาร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์อ่านหนังสือ นอกจากนี้ เรายังใช้กิจกรรม “สถานการณ์จำลอง” เช่น การประชุมสมานักเรียน การจำลองการเลือกตั้ง หรือการแสดงบทบาทเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในสถานการณ์โรคระบาด เพื่อให้นักเรียนฝึกวางแผน แก้ปัญหา และสื่อสารอย่างมีเหตุผล ซึ่งถือเป็นการฝึกทักษะชีวิตไปพร้อมกับการเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ การออกแบบกิจกรรมเช่นนี้ช่วยลดช่องว่างระหว่าง “ความรู้ในตำรา” กับ “ชีวิตจริง” ซึ่งเป็นเป้าหมายการเรียนรู้ในโลกยุคใหม่อย่างแท้จริง (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน)

ด้านการวิเคราะห์

วิธีส่งเสริมให้นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์ แยกแยะ หรือเปรียบเทียบเนื้อหาได้ การส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ผ่านการ “ตั้งคำถามและหาคำตอบร่วมกัน” โดยใช้สถานการณ์จริงมาเป็นฐานของการเรียนรู้ เช่น นำข่าวสารบ้านเมือง หรือกรณีปัญหาในชุมชนมาให้นักเรียน วิเคราะห์ว่า สาเหตุของปัญหาคืออะไร มีผลกระทบกับใครบ้าง และแนวทางแก้ไขควรเป็นอย่างไร นอกจากนี้ ผมยังใช้เทคนิค “เปรียบเทียบสองมุมมอง” เช่น ให้นักเรียนเปรียบเทียบความคิดของบุคคลสองฝ่ายในประเด็นเดียวกัน แล้ววิเคราะห์ว่าใครใช้เหตุผลหนักแน่นกว่า ผมเชื่อว่าการฝึกให้เด็กตั้งคำถามของตัวเอง เช่น “จริงหรือ?” “เพราะอะไร?” และ “แล้วจะเกิดอะไรขึ้น?” คือพื้นฐาน

สำคัญของการคิดอย่างมีเหตุผล เรามีกิจกรรมเขียนบทความวิเคราะห์สั้น ๆ ทุกสัปดาห์ โดยให้นักเรียนเลือกหัวข้อเอง แล้ววิเคราะห์ด้วยหลักฐานและความคิดของตนเอง ซึ่งช่วยให้พวกเขากล้าคิด กล้าสื่อสาร และมีกรอบการคิดอย่างมีระบบ (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มครูผู้สอน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

ในการเรียนธรรมศึกษาผมพบว่า การคิดวิเคราะห์เป็นทักษะที่ช่วยให้นักเรียนเข้าถึงแก่นของหลักธรรม ผมจึงออกแบบกิจกรรมที่ไม่ใช่แค่ให้ท่องจำ แต่ให้เด็กได้แยกแยะความหมาย เช่น การให้ดูคลิปเหตุการณ์ข่าว แล้วถามว่าเราจะใช้หลักธรรมใดวิเคราะห์เรื่องนี้ ผมยังใช้กิจกรรม “ธรรมะถกประเด็น” โดยตั้งคำถามจากชีวิตจริง เช่น “การโกหกเพื่อรักษาหัวใจ ถือว่าเป็นการผิดศีลหรือไม่” แล้วให้นักเรียนแบ่งกลุ่มอภิปรายและนำเสนอความคิดเห็นในมุมมองต่าง ๆ พร้อมเหตุผลประกอบ วิธีนี้นักเรียนต้องใช้ความเข้าใจทั้งทางหลักธรรมและตรรกะในการวิเคราะห์ ผมยังให้นักเรียนทำ “ตารางเปรียบเทียบหลักธรรม” เช่น เปรียบเทียบระหว่างอริยสัจ ๔ กับหลักเหตุและผลในวิทยาศาสตร์ เพื่อให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้สัมพันธ์และส่งเสริมกันได้ แม้ต่างสาขาวิชา กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้เด็กเข้าใจธรรมอย่างลึกซึ้ง และสามารถวิเคราะห์ได้ทั้งในระดับความคิดและพฤติกรรม (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน)

ด้านการสังเคราะห์

โรงเรียนเคยจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนรวมองค์ความรู้จากหลากหลายแหล่ง เพื่อสร้างชิ้นงานหรือแนวคิดใหม่ ๆ ในการส่งเสริมการสังเคราะห์ความรู้ จัดกิจกรรมชื่อ “ธรรมะสร้างสรรค์” ซึ่งให้นักเรียนรวบรวมความรู้จากพระไตรปิฎก อรรถกถา และเรื่องราวในชีวิตประจำวัน มาสร้างเป็นโครงงาน เช่น แต่งเพลงธรรมะ เขียนนิทานคุณธรรม หรือผลิตสื่อการเรียนรู้สำหรับเยาวชน การจัดกิจกรรมลักษณะนี้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความรู้หลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นภาษา ศิลปะ หรือความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ผมยังใช้วิธีให้เด็กสร้าง “Mind Map ธรรมะ” ที่โยงความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมกับปัญหาสังคม เช่น ความโลภกับปัญหาสิ่งแวดล้อม เด็กต้องคิดเชื่อมโยงหลายมิติ จึงฝึกทักษะการสังเคราะห์ได้อย่างดี ผมพบว่าเมื่อเด็กได้ลงมือสร้างชิ้นงานจากองค์ความรู้ต่าง ๆ ด้วยตัวเอง พวกเขาจะเข้าใจเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง และเห็นคุณค่าของธรรมะในชีวิตจริงมากขึ้น (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการพุทธศาสนา)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

โรงเรียนมีโครงการ “บูรณาการความรู้สร้างชุมชน” ที่เน้นให้นักเรียนรวบรวมข้อมูลจากหลายกลุ่มสาระ เพื่อแก้ปัญหาชุมชน เช่น การออกแบบโครงการอนุรักษ์น้ำโดยใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ศิลปะ และสังคมศึกษา นักเรียนต้องสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ สัมภาษณ์ชาวบ้าน และออกแบบแผนงานจริง กิจกรรมนี้ไม่ได้สอนเพียงแค่นิยาม แต่ฝึกให้นักเรียนรู้จักการวิเคราะห์ข้อมูลหลากหลายและสังเคราะห์ออกมาเป็นแผนปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ เรายังจัดกิจกรรม “นิทรรศการสรุปบทเรียน” ท้ายภาคเรียน ให้นักเรียนจัดแสดงผลงานที่รวมองค์ความรู้จากหลายวิชา เช่น การจัดแสดงประวัติศาสตร์ผ่านศิลปะ หรือนำเสนอแนวคิดวิทยาศาสตร์ผ่านละคร การสังเคราะห์แบบนี้ช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อย่างเห็นผลชัดเจน (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน)

ด้านการประเมินค่า

โรงเรียนหรือมีการจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนฝึกการประเมินความเหมาะสมของแนวคิดหรือพฤติกรรมอย่างมีเหตุผล โรงเรียนของเรามีกิจกรรมหลายรูปแบบที่เน้นให้นักเรียนฝึกการประเมินแนวคิดและพฤติกรรมอย่างมีเหตุผล หนึ่งในกิจกรรมหลักคือ “โครงการนักเรียนคิดดี ทำดี” ซึ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนได้วิเคราะห์พฤติกรรมที่

พบบ่อยในโรงเรียน เช่น การช่วยเหลือกัน การกลั่นแกล้งกัน หรือการใช้เวลาว่างอย่างสร้างสรรค์ นักเรียนจะต้องประเมินว่าแนวทางใดเหมาะสมที่สุด และอธิบายเหตุผลประกอบ นอกจากนี้ เรายังมีโครงการ “สภาเยาวชน” ซึ่งให้นักเรียนจำลองบทบาทผู้นำ เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาของโรงเรียน โดยทุกแนวทางต้องมีการอภิปรายและประเมินความเหมาะสมก่อนนำไปปฏิบัติจริง เราเน้นย้ำเสมอว่านักเรียนต้องใช้ข้อมูล เหตุผล และคุณธรรมในการตัดสินใจ ไม่ใช่เพียงตามความรู้สึกหรือกระแสสังคม (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

จัดกิจกรรมที่เน้นการฝึกนักเรียนประเมินค่าอย่างสม่ำเสมอ เช่น ในโครงการ “วิเคราะห์ข่าวรอบตัว” นักเรียนต้องเลือกข่าวที่เกี่ยวกับสังคมหรือสิ่งแวดล้อมมาเล่า และประเมินด้วยตัวเองว่า ข่าวนั้นสะท้อนพฤติกรรมหรือแนวคิดใดที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม พร้อมยกเหตุผลประกอบจากเนื้อหาที่เรียน เช่น หลักสิทธิมนุษยชน หรือหลักประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังมีการอภิปรายกลุ่มในหัวข้อ “การตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อผู้อื่น” เช่น การทำโครงการของนักเรียนเอง โดยให้นักเรียนวิเคราะห์ผลดีผลเสียต่อชุมชนและเสนอแนวทางที่เหมาะสม ฉันทพบว่า การฝึกให้เด็กตั้งคำถามเอง เช่น “สิ่งนี้จริงหรือไม่?” “ผลกระทบระยะยาวคืออะไร?” ช่วยให้พวกเขามีวิธีคิดเชิงวิเคราะห์ และไม่ตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ อย่างผิวเผิน (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มครูผู้สอน)

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3: กรณีศึกษานักเรียนในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา” พบว่า จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 ในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในระดับมาก โดยพิจารณาแยกตามรายด้าน พบว่า ด้านจิตตามยปัญญา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านภาวนามยปัญญา และด้านสุตมยปัญญา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด สำหรับด้านสุตมยปัญญา พบว่า นักเรียนรู้สึกว่าการฟังช่วยให้เข้าใจเนื้อหาหรือทักษะใหม่ ๆ ได้ง่ายขึ้นสูงสุด แต่การนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ยังมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น ส่วนด้านจิตตามยปัญญา นักเรียนสามารถสรุปข้อสรุปจากข้อมูลที่เรียนได้อย่างชัดเจน เชื่อมโยงเนื้อหาข้ามวิชาได้ดี ขณะที่การวิเคราะห์ความถูกต้องของข้อมูลยังมีระดับต่ำกว่าในหมวดนี้ สำหรับด้านภาวนามยปัญญา นักเรียนสามารถติดตามความก้าวหน้าและปรับปรุงการเรียนรู้ได้ดี รวมถึงสามารถกลับมาทบทวนหลังภาวะเครียดได้อย่างรวดเร็ว แม้ความสามารถในการฝึกฝนจนชำนาญยังมีระดับค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่นบ้าง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะพร พิมพิศาล (2563) ซึ่งชี้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้แนวคิดของมาร์ซาโน จะทำให้นักเรียนมีพัฒนาการด้านการคิดที่ดีขึ้น รวมถึงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และยังเน้นว่าการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การฝึกทักษะการคิด และการประเมินผลทันทีหลังเรียน เป็นแนวทางที่ช่วยกระตุ้นความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ได้อย่างดี ขณะเดียวกัน งานของ พันธ์พงษ์พรรณ โพธิ์สถิตวรานุรักษ์ (2566) ที่ศึกษาพลวัตแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธปัญญา พบว่าการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืนในชีวิตต้องอาศัยกระบวนการพัฒนาปัญญาทั้งสุตมยปัญญา จิตตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา เช่นเดียวกับการส่งเสริมในงานศึกษานี้ที่มุ่งเน้นให้เกิดการประยุกต์ใช้ปัญญาทั้งสามอย่างสมดุล นอกจากนี้ งานของ กมลชนก โยธาจันทร์ (2565) พบว่า เจตคติต่อการเรียนและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีอิทธิพลโดยตรงต่อทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ซึ่งสนับสนุนแนวคิดที่ว่าหากนักเรียนได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่เหมาะสม จะสามารถพัฒนาทั้งความรู้และทักษะเชิงนวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งสอดคล้องกับ พระมหาเทวินทร์ วรปัญโญ (2563) ที่เน้นการพัฒนาสถานศึกษาให้ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเน้นพัฒนาปัญญาในทุกมิติอย่างครบถ้วน ในด้านการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการเรียนรู้ งานของ พระบัวใส วงศ์จันทร์ทา (2567) พบว่าการ

ประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ส่งเสริมให้นักเรียนมีความพอใจ มีความเพียร และมีความเอาใจใส่ในการเรียน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทักษะอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในด้านการพิจารณาไตร่ตรอง ซึ่งสัมพันธ์กับภาวนามยปัญญาในงานวิจัยฉบับนี้อย่างใกล้ชิด สุดท้าย งานของ รพีพร พาดา (2566) ที่ศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักปัญญา 3 ก็ชี้ว่าการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการส่งเสริมปัญญาโดยตรง จะช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา และทำให้สถานศึกษามีความพร้อมในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน จากการวิเคราะห์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 ในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาทางการศึกษาในเชิงวิชาการ และเชิงพุทธปัญญาอย่างชัดเจน นักเรียนมีการพัฒนาทั้งการฟัง การคิดวิเคราะห์ และการลงมือปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ซึ่งหากได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง จะสามารถต่อยอดเป็นพลังในการสร้างนวัตกรรม การปรับตัวกับสังคมยุคใหม่ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและมีคุณค่าอย่างยั่งยืนได้อย่างแน่นอน

ผลการศึกษาการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ด้วยพุทธิพิสัย 6 ด้าน ตามแนวคิดของบลูม (Bloom's Taxonomy of Cognitive Domain)

การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา โดยใช้พุทธิพิสัย 6 ด้าน ตามแนวคิดของบลูม (Bloom's Taxonomy of Cognitive Domain) เป็นกรอบพัฒนาการศึกษาที่มีความครอบคลุมทั้งการสร้างฐานความรู้ การพัฒนาความเข้าใจ การประยุกต์ใช้ การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ในระดับความรู้ความจำ มีการเชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับบริบทชีวิตจริง เช่น การสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผ่านเทคนิคเล่านิทานธรรมะ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมการจำ เช่น วิดีโอแอนิเมชันและแอปพลิเคชันการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะพร พิมพิศาล (2563) ที่พบว่าการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ช่วยเสริมความจำและพัฒนาการคิดวิเคราะห์อย่างมีนัยสำคัญ การใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมทักษะทางการศึกษาของผู้เรียน โดยเฉพาะการเสริมสร้างความจำและการพัฒนาการคิดวิเคราะห์อย่างมีนัยสำคัญ กิจกรรมหลากหลาย เช่น การเล่าเรื่อง การอภิปรายกลุ่ม การสร้างแผนที่ความคิด หรือการลงมือปฏิบัติจริง ช่วยกระตุ้นประสาทสัมผัสหลายช่องทาง ทั้งการฟัง พูด อ่าน เขียน และทำ ทำให้ข้อมูลฝังลึกในความทรงจำของผู้เรียน นอกจากนี้ กิจกรรมเหล่านี้ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกแยกแยะ วิเคราะห์ และประเมินข้อมูลจากหลากหลายแง่มุม การได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ช่วยพัฒนากระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ลดการเรียนรู้แบบท่องจำ และสร้างความเข้าใจที่ยั่งยืน ด้านความเข้าใจ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนแปลความหมาย อภิปราย และสรุปด้วยภาษาของตนเอง ผ่านกิจกรรม Think-Pair-Share การสร้างแผนที่ความคิด และละครสั้น เพื่อสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง แนวทางนี้สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงพุทธปัญญาของ พนัชนพพรณ โปธิสธิรวางกูร (2566) ที่เน้นการสร้างความสุขผ่านการพัฒนาปัญญาในระดับจิตตามยปัญญา การสร้างความสุขที่แท้จริงไม่ใช่เพียงการเสพสิ่งภายนอก แต่เกิดจากการพัฒนาภายใน โดยเฉพาะการพัฒนาปัญญาในระดับจิตตามยปัญญา ซึ่งหมายถึงการใช้การคิด พิจารณา ไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล การพัฒนาจิตตามยปัญญาช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจโลกและชีวิตอย่างลึกซึ้ง มองเห็นความเชื่อมโยงของเหตุและผล และนำความรู้ที่นำมาสร้างความสุขที่ตั้งอยู่บนความเข้าใจที่ถูกต้อง ไม่ใช่ความหลงผิด กิจกรรมที่ส่งเสริม เช่น การตั้งคำถามปลายเปิด การอภิปรายเชิงเหตุผล การสรุปบทเรียนด้วยภาษาของตนเอง และการสะท้อนประสบการณ์ชีวิต ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ปัญญาแท้จริง การที่ผู้เรียนสามารถพิจารณาเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ จะนำไปสู่ความพึงพอใจทางใจ ความสงบ และปัญญาที่มั่นคง สำหรับด้านการนำไปใช้ มีการออกแบบกิจกรรมเน้นการประยุกต์ เช่น ตลาดนัดจำลอง โครงการบูรณาการ การทำโครงการลดขยะและกิจกรรมวิเคราะห์ข่าว ซึ่งช่วยให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้สู่การแก้ปัญหาจริง และส่งเสริมทักษะชีวิตอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ตรงกับผลการวิจัยของ กมลชนก โยธจันทร์ (2565) ที่ชี้ว่าทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21 ต้องมาจากการจัด

กิจกรรมที่เชื่อมโยงชีวิตจริงอย่างชัดเจน ในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมไม่สามารถเกิดจากการท่องจำหรือเรียนรู้เชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียวได้ แต่จำเป็นต้องออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงอย่างชัดเจน การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับบริบทชีวิต เช่น การจำลองสถานการณ์ทางสังคม การแก้ปัญหาชุมชน หรือการพัฒนานวัตกรรมที่ใช้งานได้จริง ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการวิเคราะห์ นักเรียนได้รับการฝึกคิดแยกแยะข้อมูล เปรียบเทียบ และตั้งคำถามเชิงลึก ผ่านการโต้เถียง การวิเคราะห์ข่าว และการใช้แผนผัง Venn Diagram เพื่อเสริมการคิดวิพากษ์และเหตุผล ตรงกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการและ Problem-Based Learning ซึ่งงานวิจัยของพระมหาเทวินทร์ วรปัญญา (ชินบุตร) (2563) ชี้ว่าส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนในสังคมยุคเปลี่ยนแปลงได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนมีพลังในการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของโลก การบูรณาการหลักพุทธธรรม เช่น อิทธิบาท 4 ร่วมกับแนวทางสมัยใหม่ ยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยพัฒนาทั้งปัญญาและคุณธรรม ทำให้ผู้เรียนมีทักษะและจิตใจที่พร้อมรับมือกับความท้าทายในทุกบริบทของสังคมโลกาภิวัตน์ การส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนในยุคที่สังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ต้องเน้นสร้างทักษะที่ยืดหยุ่น เรียนรู้ได้ตลอดชีวิต และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง โรงเรียนควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดเนื้อหา แต่เป็นการปลูกฝังทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้านการสังเคราะห์ เปิดโอกาสให้นักเรียนรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่งเพื่อสร้างชิ้นงานหรือแนวคิดใหม่ เช่น STEM Education และโครงการธรรมะสร้างสรรค์ กิจกรรมเหล่านี้พัฒนาทั้งความคิดสร้างสรรค์และการนำความรู้ไปใช้จริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระบัวใส วงศ์จันทร์ทา (2567) ที่พบว่าการผสมผสานการเรียนรู้เชิงบูรณาการช่วยเสริมพลังการคิดและการพัฒนาตนเองของนักเรียน การเรียนรู้เชิงบูรณาการถือเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยเสริมพลังการคิดอย่างเป็นระบบและการพัฒนาตนเองของนักเรียน เพราะการเชื่อมโยงความรู้จากหลากหลายสาขา เช่น วิทยาศาสตร์ ศิลปะ ภาษา และสังคมศาสตร์ ช่วยให้นักเรียนมองเห็นภาพรวมของปัญหา ฝึกการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขอย่างรอบด้าน ตัวอย่างเช่น กิจกรรม STEM Education หรือโครงการชุมชน ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ทั้งความรู้ ทักษะ และความคิดสร้างสรรค์อย่างกลมกลืน ที่เน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนอย่างมั่นคงและยั่งยืน การเรียนรู้ลักษณะนี้ยังปลูกฝังการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย เปิดกว้างทางความคิด และสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนเติบโตได้เต็มศักยภาพในโลกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สุดท้าย ด้านการประเมินค่า นักเรียนได้รับการฝึกวิเคราะห์ข้อดีข้อเสีย วิพากษ์เหตุผล และตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม ผ่านกิจกรรมโต้เถียง วิเคราะห์สถานการณ์จำลอง และการวิจารณ์เชิงคุณธรรม แนวทางนี้สอดคล้องกับการฝึกฝนโยนิโสมนสิการตามหลักพุทธธรรม และแนวทางการสร้างเยาวชนที่มีภาวะผู้นำและความรับผิดชอบต่อสังคมที่รพีพร พาดา (2566) ได้นำเสนอในการพัฒนาสถานศึกษาด้วยหลักปัญญา 3 จากการวิเคราะห์ทั้งหมดนี้ การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตามพุทธิพิสัย 6 ด้านของบลูม ช่วยให้นักเรียนมีความรู้เชิงวิชาการ ทักษะชีวิต คุณธรรม และจิตสำนึกสังคมอย่างสมบูรณ์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และมีศักยภาพในการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศชาติอย่างมั่นคงและยั่งยืนในอนาคต นอกจากนี้ ยังชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานทั้งนวัตกรรมทางการศึกษาและหลักธรรมทางพุทธศาสนา สามารถเสริมสร้างผู้เรียนให้เป็น "พลเมืองดี" ของสังคมได้อย่างแท้จริง

สรุป

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนในเขตอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักปัญญา 3 พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านจินตตามยปัญญาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคืออภาวณามยปัญญา และสุตมยปัญญา ตามลำดับ สะท้อนถึงแนวโน้มว่านักเรียนในพื้นที่สามารถคิดวิเคราะห์ ใคร่ครวญ และฝึกฝนปฏิบัติตามหลักปัญญาได้ในระดับที่น่า

พอใจ กิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในโรงเรียนได้รับการออกแบบอย่างสอดคล้องกับแนวคิดของบลูม (Bloom's Taxonomy) ที่เน้นการพัฒนาพุทธิพิสัย 6 ด้านอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การเสริมความรู้ความจำผ่านการใช้สื่อหลากหลาย การสร้างความเข้าใจผ่านกิจกรรมอภิปรายและการสรุปทบทวนด้วยตนเอง การนำไปใช้ในชีวิตจริงด้วยกิจกรรมจำลองสถานการณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ และการฝึกคิดอย่างมีเหตุผลผ่านการตั้งคำถามปลายเปิด การสังเคราะห์ความรู้จากหลายแหล่งผ่านโครงงานบูรณาการ และการประเมินค่าด้วยเกณฑ์เหตุผลทางคุณธรรมและจริยธรรม โรงเรียนได้ส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง

ข้อเสนอแนะ

จากผลของการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

1. สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

ควรส่งเสริมและออกแบบแผนพัฒนาทักษะการเรียนรู้โดยบูรณาการหลักปัญญา 3 (สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา) ให้เป็นแนวทางสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการฟัง คิด วิเคราะห์ และปฏิบัติ เช่น ห้องเรียนมีชีวิต พื้นที่เรียนรู้สร้างสรรค์ และห้องสมุดดิจิทัล

2. สำหรับครูผู้สอน

ควรพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักปัญญา 3 โดยเน้นกิจกรรม Active Learning เช่น การฟังวิเคราะห์ (สุตมยปัญญา) การคิดสังเคราะห์เนื้อหาใหม่ (จินตามยปัญญา) และการปฏิบัติฝึกทักษะจริง (ภาวนามยปัญญา)

ออกแบบกิจกรรมให้หลากหลาย เช่น การอภิปรายกลุ่ม โครงงานบูรณาการ และสถานการณ์จำลอง เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้เชิงลึกและการเชื่อมโยงกับชีวิตจริง

3. สำหรับนักเรียน

นักเรียนควรได้รับการส่งเสริมให้มีโอกาสพัฒนาตนเองทั้งการฟังที่เข้าใจ (Listening Skills) การคิดวิเคราะห์อย่างมีตรรกะ (Critical Thinking) และการลงมือปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง (Practice-Based Learning)

ควรมีการสะท้อนคิดหลังเรียน (Reflection) เพื่อกระตุ้นการพัฒนาจากประสบการณ์ตรง และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

4. สำหรับหน่วยงานทางการศึกษาและชุมชน

หน่วยงานการศึกษาควรบูรณาการหลักปัญญา 3 เป็นหนึ่งในแนวทางการพัฒนาทักษะในแผนยุทธศาสตร์สถานศึกษา และส่งเสริมโครงการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงโรงเรียนกับชุมชน

ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนฝึกคิด ฝึกฟัง และฝึกปฏิบัติ เช่น โครงการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การทำโครงการจิตอาสา หรือกิจกรรมวิถีชีวิตจริงที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ครบทั้ง 3 ระดับ

5. เพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยแนวทางปัญญา 3 ประสานในโรงเรียนชุมชน เขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย
Thai Journal Citation Index Centre

<https://so08.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

2) ควรมีการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักปัญญา 3 ในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจริยธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา เขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

3) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาของนักเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักปัญญา 3

เอกสารอ้างอิง

- กมลชนก โยธจันทร์. (2565). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดลพบุรี (วิทยานิพนธ์). สาขาวิชาพัฒนศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปิยะพร พิมพิศาล. (2563). การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ตามแนวคิดของมาร์ชาโน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พนัชนพพรณ โปธิสถิรวรางกูร. (2566). รูปแบบการสร้างความสุขอย่างยั่งยืนด้วยพลวัตแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธปัญญา (วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต). สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (พิมพ์ครั้งที่ 4). โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระบัวใส วงศ์จันทร์ทา. (2567). การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุรี (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาเทวินทร์ วรปญโญ (ชินบุตร). (2563). รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามหลักพุทธบูรณาการ (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

